

Ресми рецензент Әбутәліп Әспеннің

6D120200-«Ветеринариялық санитария» мамандығы бойынша философия дәрежесін (PhD) тағайындалуын ұсынылған Алиева Гульнур Козыевнаның «Солтүстік Қазақстан аймағында таралған *Staphylococcus spp.* штаммдарының төзімділік бейіндерінің айырмашылығы мен түршілік ерекшеліктері» тақырыбы бойынша диссертациялық жұмысына берген жазбаша пікірі

№ р/р	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	<p>1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:</p> <p>1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі);</p> <p>2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы)</p> <p>3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)</p>	<p>Диссертациялық жұмыс 217 "Ғылымды дамыту" бюджеттік бағдарламасы, 102 "Ғылыми зерттеулерді гранттық қаржыландыру" кіші бағдарламасы бойынша ҚР БҒМ №АР05131447 "Қазақстанның Солтүстік өңіріндегі энтеропатогенді зооантропонозды аурулар қоздырғыштарының антибиотикке төзімділігінің мониторингі" гранттық қаржыландыру жобасына ;</p> <p>267 "Білім мен ғылыми зерттеулердің қолжетімділігін арттыру" бюджеттік бағдарламасы шеңберінде ауыл шаруашылығы министрлігі қаржыландырған BR10764944 "Тамақ өнімдерінің қауіпсіздігін талдамалық бақылау және мониторинг жүргізу әдістерін әзірлеу" ғылыми-техникалық бағдарламасы шеңберінде "Жануарлардан және жануарлардан алынатын шикізат пен өнімдерден бөлінетін патогендік микрофлораның антибиотиктерге төзімділігінің пайда болу тәуекелдерін талдау" жобасы, 101 "Ғылыми зерттеулер мен іс-шараларды бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру" кіші бағдарламасына сәйкес жүргізілген.</p>
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Жұмыс тек іргелі ғана емес, сонымен қатар тәжірибелік маңызға ие мал шаруашылығы өндірісінде <i>S. aureus</i> және коагулаза теріс стафилококктардың (КТС) әртүрлі түрлерінің кең таралу мүмкіндігін көрсетті. Алынған нәтижелер стафилококк экологиясы, әртүрлі көздерден оқшауланған стафилококк штаммдарының биологиялық қасиеттерінің ерекшеліктері мен

			айырмашылықтары туралы түсініктерді кеңейтіп, ғылымның ветеринариялық микробиология саласына елеулі үлесін қосады .
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	Өзі жазу деңгейі жоғары.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертациялық жұмыс өзекті мәселеге арналған және ғылыми-практикалық тұрғыдан толығымен негізделінген.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	Диссертациялық жұмыста әртүрлі биотоптардан оқшауланған стафилококк изоляттарының негізгі биологиялық қасиеттерін салыстырмалы түрде түр спектрі зерттелініп, түршілік ерекшеліктері анықталған, бактерияға қарсы препараттарға фенотиптік төзімділікті анықтау және стафилококктардың резистентті және полирезистентті штамдарына іріктеу жүргізілген, стафилококктардың антибиотикке төзімді штамдарының генетикалық профилі анықталынған. Яғни, диссертация мазмұны диссертация тақырыбын толық айқындайды.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді	Диссертациялық жұмыстың мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына толығымен сәйкес келеді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ	Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылымдары негіздеу тұрғысынан логикалық толығымен байланысқан.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау жартылай жүргізілген;	Автор ұсынған жаңа қағидаттар дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған және сыни түрде талданған.

		3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген	
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Алғаш рет ауыл шаруашылығы жануарларынан, құстардан және жануарлардан алынатын өнімдерден бөлініп алынған стафилококк штамдарының түрлік ерекшеліктері мен биологиялық қасиеттері анықталынды. Оқшауланған стафилококк өсінділерінің көпшілігі био қабықша түзуге қабілетті және вируленттілік факторларының белгілі бір жиынтығы бар өсінділер екені дәлелденді. Республикамыздың Солтүстік облыстарында алғаш рет мал шаруашылықтарынан және жануарлардан алынған өнімдерінен оқшауланған стафилококк штамдарының антибиотикке төзімділігіне талдау жүргізілді және вируленттіліктің генетикалық бейіні туралы мәліметтер алынды. Сезімтал, төзімді және полирезистентті штамдар табылды. Қорытындылай келе, диссертацияның негізгі ғылыми нәтижелері мен ережелерін жаңа деп тануға болады (жаңалығы бойынша 75%-дан астам).
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа болып табылады, тың деректер жұмыстың орындалу барысында қол жеткізген нәтижелер негізінде тұжырымдалған.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Технологиялық шешімдер қойылған міндеттерге сәйкес негізделген және толығымен жаңа деп айтуға болады.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде <u>негізделген</u> /негізделмеген	Диссертациялық жұмыс бойынша жазылған барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелермен толығымен негізделген.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет: 7.1 Қағидат дәлелденді ме? 1) дәлелденді;	Солтүстік өңірдегі сауда орындарында жануарлар мен құстардан, жануарлардан алынған өнімдер (шикізат және дайын өнім) сынамаларынан 342 стафилококк изоляты бөлініп алынды. Оларды культуральдық,

	дәйектілігі	2) жоқ	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ	Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған. Алынған цифрлық мәліметтер константты-вариациондық статистикалық әдіспен орта арифметикалық мөлшері ($M \pm m$) және статистикалық қателігі (P) есептеліп, өңделген.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) ия; 2) жоқ	Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған.
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған	Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді отандық және алыс-жақын шетелдердегі 223 ғылыми әдебиеттерге сілтемелер жасау арқылы расталған.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға және өзекті мәселелерді шешуге жеткілікті түрде қамтылған.
9	Тәжірибелік құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) ия; 2) жоқ	Диссертацияның теориялық маңызы бар екендігі ғылыми-тәжірибелік жұмыстар жүргізу барысында алынған деректер бойынша нақты материалдар негізінде дәлелденген.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ	Диссертацияның тәжірибелік маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары деп есептеуге болады.
		9.3 Тәжірибелік ұсыныстар жаңа болып табылады ма? 1) толығымен жаңа;	Тәжірибелік ұсыныстар толығымен жаңа болып табылады.

		<p>2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді</p> <p>7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ</p> <p>7.3 Жаңа ма? 1) <u>ия</u>; 2) жоқ</p> <p>7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) <u>кең</u></p> <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) <u>ия</u>; 2) жоқ</p>	<p>биохимиялық, молекулярлық-генетикалық және масс-спектрометриялық әдістермен зерттеу нәтижесінде коагулаза оң және коагулаза теріс стафилококктардың 13 түрі анықталды. Барлық изоляттардың негізгі биологиялық қасиеттері және ең маңызды бес түрдің дәстүрлі вируленттілік факторларының түрішілік ерекшеліктері зерттелді, оқшаулау көзіне байланысты зерттелінген стафилококк штамдарында вируленттілік факторларының болуына қатысты түрішілік айырмашылықтар анықталды. Бөлінген стафилококк изоляттарының көпшілігі биоқабықшалар түзуге қабілетті және лизоцимге төзімді болып шықты, олардың антибиотикке төзімділігіне және вируленттіліктің генетикалық бейініне талдау жүргізілді. Қорытындалай айтқанда, қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар толығымен дәлелденді. Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар тривиалды емес.</p> <p>Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар жаңа болып табылады.</p> <p>Қолдану деңгейі кең.</p> <p>Диссертациялық жұмыстың негізгі қағидаттары 7 ғылыми мақалаларда дәлелденді, оның ішінде ЖБҒССҚҚ ұсынған баспаларында 3, Ресейлік ғылыми дәйексөз индексі құрамына кіретін журналдарда 2, сонымен қатар Web of Science (Clarivate Analytics) және Scopus (Elsevier) халықаралық ақпараттық ресурстарына кіретін ғылыми басылымдарда жалпы ветеринария бойынша - 86 процентиль мен 15 процентильмен 2 мақала жарияланды..</p>
8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың	8.1 Әдістеменің таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған 1) <u>ия</u> ;	Әдістеменің таңдауы негізделген және де зерттеу мақсаты мен міндеттеріне толық сәйкес келеді. Әдіснама диссертацияда нақты жазылған.

		2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Академиялық жазу сапасы-жоғары, калька аудармаларға жол бермей түсінікті академиялық стилмен, ұтымды қазақша тілмен жазылған.

Шешім: Алиева Гульнур Козыевнаға 6D120200-«Ветеринариялық санитария» мамандығы бойынша философия дәрежесін (PhD) тағайындалуын ұсынамын.

Қазақ ғылыми зерттеу ветеринария институтының бас ғылыми қызметкері,
ветеринария ғылымдарының докторы, профессор

Әбутәліп Ә.

Әбутәліп Ә. қолын растаймын:

«ҚазҒЗВИ» ЖШС бас ғалым хатшысы, в.ғ.к

Сембина Ф.Е.